

С. П. Потеряйко,
д. держ. упр., професор, заступник начальника науково-організаційного відділу,
Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3787-0929>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.11.213

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ТА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ СТРУКТУРАМИ СФЕР ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

S. Poteriaiko,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Deputy Chief of the Scientifically-Organizational Department,
Institute of Public Administration and Research in Civil Protection

APPLICATION OF A SYSTEM APPROACH DURING THE PREPARATION AND EXECUTION OF TASKS BY STRUCTURES IN THE SPHERES OF STATE SECURITY AND CIVIL PROTECTION

У науковій статті розглянуто проблемні питання щодо функціонування підрозділів сфер державної безпеки та цивільного захисту. Визначено актуальність завдань органів державної влади щодо створення безпечних умов життєдіяльності населення від реальних і потенційних загроз, виконання яких потребує комплексного та системного підходу до організації робіт.

Проведено аналіз попередніх наукових досліджень та сформульовано висновок, що зазначені наукові здобутки мають поодинокий характер та не утворюють єдиних поглядів до цієї проблематики.

Обґрунтовано тезу, що керівник, який приймає рішення повинен мати альтернативи дій, одна з яких (найкраща) забезпечить досягнення визначеної мети. Зазначено, що під час планування дій використання системного підходу буде ефективним у всіх сферах управління за умови, якщо робочі групи органу управління складатимуться зі спеціалістів різного профілю. Розкрито системний аналіз, зокрема кількісний та якісний, який є основою системного підходу та розвитком традиційних методів наукового аналізу. Розроблено послідовність дій керівника органу управління під час процесу розроблення рішення та подано у вигляді схеми, що включає певні блоки та зв'язки між ними.

Розглянуто можливість застосування системного підходу до організації управління сферою цивільного заходу, зокрема під час створення системи управління та визначення її завдань. Рекомендовано визначати метод роботи керівника органу управління залежно від його досвіду роботи, професійної підготовки та своїх особистісних якостей, а також наявності часу та обставин у зоні надзвичайної ситуації. Запропоновано у змісті послідовності роботи керівника та в рішенні долучити заходи щодо безпосереднього управління підрозділами у ході ліквідації надзвичайної ситуації.

The scientific article examines problematic issues regarding the functioning of units in the spheres of state security and civil protection. The relevance of the tasks of state authorities regarding the creation of safe living conditions for the population from real and potential threats, the implementation of which requires a complex and systematic approach to the organization of work, has been determined.

An analysis of previous scientific research was carried out and a conclusion was formulated that the mentioned scientific achievements are isolated in nature and do not form unified views on this issue.

The thesis is substantiated that the manager who makes the decision should have alternative actions, one of which (the best) will ensure the achievement of the specified goal. It is noted that during the planning of actions, the use of a system approach will be effective in all areas of management, provided that the working groups of the management body consist of specialists of various profiles. The system analysis, in particular quantitative and qualitative, which is the basis of the system approach and the development of traditional methods of scientific analysis, is disclosed. The sequence of actions of the head of the management body during the decision-making process is developed and presented in the form of a scheme that includes certain blocks and connections between them.

Considered the possibility of applying a systemic approach to the organization of management of the field of civil action, in particular, during the creation of the management system and definition of its tasks. It is recommended to determine the work method of the head of the management body depending on his work experience, professional training and personal qualities, as well as the availability of time and circumstances in the emergency zone. It is proposed to include in the content of the sequence of the manager's work and in the decision measures for the direct management of units during the liquidation of an emergency situation.

Ключові слова: альтернативи, державна безпека, надзвичайна ситуація, цивільний захист, системний підхід.

Key words: alternatives, state security, emergency situation, civil protection, systemic approach.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Одним з найважливіших завдань органів державного управління нині є забезпечення захисту населення і територій в умовах надзвичайних ситуацій (далі — НС). Наразі намітились тенденції щодо зростання загроз здоров'ю та життю людей внаслідок виникнення НС. Ризики НС природного і техногенного характеру невпинно зростають. За даними Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі — ДСНС) лише упродовж січня

2024 року в країні зареєстровано 3 816 пожеж, внаслідок яких загинуло 232 людини, у тому числі 7 дітей; 172 людини отримали травми, зокрема 10 дітей. Водночас безпечна життєдіяльність населення значною мірою залежить від надійності та стабільності функціонування системи національної безпеки в умовах реальних і потенційних загроз національним інтересам держави [1], [2].

Рівень національної та державної безпеки не буде достатнім без вирішення усього комплексу завдань щодо захисту населення, об'єктів економіки, національного надбання від НС техногенного, природного або

іншого характеру [3], [4]. Нині в діяльності органів державного управління виникають проблеми, що пов'язані з одного боку великим обсягом та складністю завдань, які перед ними постають, з іншого — частіше поверхневим підходом до визначення способів їх виконання.

Саме тому захищеність життєво важливих національних інтересів, зокрема безпечних умов життєдіяльності населення від реальних і потенційних загроз є актуальним і найважливішим завданням органів державної влади. Різноманітність та складність зазначених завдань потребує від керівництва держави та керівного складу органів управління безпекових структур комплексного та системного підходу до їх виконання, що обумовлює актуальність цього дослідження. Наукову статтю підготовлено в рамках реалізації Стратегії національної безпеки України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Науковим розвідкам щодо визначення науково-методичних підходів до оцінювання структур сфер державної безпеки та цивільного захисту, напрямом розвитку державного управління зазначеними сферами присвячено низку наукових досліджень. Зок-

рема, С. Андреев у [5, с. 372] обгрунтовано вважає, що в нинішніх геополітичних умовах, поряд з воєнними, екологічними, економічними, соціальними та політичними чинниками при формуванні нової концепції та доктрини цивільного захисту на перший план виходять духовно-культурні, релігійні та ідеологічні чинники.

Досвід функціонування систем цивільного захисту (цивільної оборони) розвинених держав євроатлантичного безпекового простору, механізми та закономірності їх трансформації, вважає О. Лещенко у [6, с. 9] є корисними для України, яка обрала стратегічним курсом свого розвитку європейську і євроатлантичну інтеграцію.

О. Єлізаров обгрунтував перспективний напрям розвитку державного управління у сфері цивільного захисту в Україні, а саме: використання нанотехнологій, безпілотних літальних апаратів, роботизованих комплексів, сенсорних систем для моніторингу НС і забезпечення підтримки прийняття рішень, проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт [7, с. 404]. Погоджуємося із пропозиціями вченого.

Цивільний захист, обгрунтовано стверджують С. Артем'єв та О. Малько, є одним із факторів забезпечення національної безпеки у сферах екологічної, економічної, соціальної, воєнної безпеки та протидії тероризму та основним елементом системи забезпечення національної безпеки, призначеним для реалізації конституційного права громадян на безпечне довкілля та захист їх життя і здоров'я від НС [8, с. 47].

Системи цивільного захисту відіграють все більшу роль у забезпеченні національної безпеки європейських країн і стають предметом зростаючої уваги у рамках міжнародних структур європейської безпеки, справедливо зазначає А. Рогуля у [9, с. 137]. Поділяємо думку вченого, який вважає, що досвід функціонування та побудови системи управління зазначеними системами може бути корисним для України.

Одним з основних напрямів державної політики національної безпеки України, обгрунтовано вважає Н. Клименко у [10, с. 172], є реформування та розвиток безпекових органів, що, зокрема, передбачає розвиток ДСНС, який має забезпечити підвищення її спроможності щодо ефективного управління єдиною державною системою цивільного захисту (далі — ЄДСЦЗ), оснащення сил цивільного захисту сучасними видами техніки, засобами та спорядженням, оптимізацію розміщення її підрозділів тощо.

Отже, дослідженню особливостей функціонування структур сфер державної безпеки та цивільного захисту присвячено низку наукових досліджень, де частково розглянуто питання щодо перспектив розвитку державного управління сферою цивільного захисту та її ролі в забезпеченні національної безпеки. Однак, вважаємо, що зазначені наукові здобутки мають поодинокий характер та не утворюють єдиних поглядів до цієї проблематики. Тому, вважаємо за необхідне більш детально дослідити послідовність дій органів управління ЄДСЦЗ щодо виконання ними завдань з метою забезпечення безпеки населення на основі застосування системного підходу.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою наукової статті є обгрунтування доцільності застосування системного підходу під час виконання завдань структурами сфер державної безпеки та цивільного захисту.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети дослідження вважаємо за потрібне навести визначення управління, яке відповідало б його сутності: відображало б мету управлінської діяльності, вироблення та здійснення керуючого впливу.

У загальному сенсі управління — це діяльність керуючої підсистеми, що полягає у виробленні керуючого впливу та його здійснення, що спрямовано на ефективне досягнення мети діяльності системи загалом. Під управлінням структурами системи державної безпеки розуміємо процес вироблення рішення, планування, організації, взаємодії, мотивації та контролю, необхідний у тому, щоб сформулювати і досягти мети їх дій. Тому, управлінська діяльність є, з одного боку, сукупністю робіт, що послідовно виконуються посадовими особами органів управління робіт, об'єднаних єдністю мети та спільністю завдань з управління, з іншого — комплексом тісно пов'язаних між собою організаційних форм роботи, методичних прийомів щодо реалізації управлінських функцій. Процес цілеспрямованого впливу на систему, що забезпечує підвищення її організованості, досягнення того або іншого корисного ефекту, і називається управлінням. Системи, у яких протікають процеси управління, називаємо системами управління.

Система в процесі свого функціонування поділяється на керуючу та керовану підсистеми. Справді, якщо ми вважаємо, що в системах не може бути безцільних процесів, то очевидно, якщо є мета діяльності, має бути управління досягненням цієї мети та сама діяльність щодо її досягнення. Отже, має бути поділ функцій між керуючою та керованою підсистемами.

Зв'язок від керуючої підсистеми до керованої називаємо прямим зв'язком. Такий зв'язок є в будь-якій без винятку системі управління (інакше не буде можливості керувати), протилежний за напрямом дії зв'язок (від керованої підсистеми до керуючої) називаємо зворотним зв'язком. Поняття зворотний зв'язок є фундаментальним у науці, техніці, природі й у суспільстві. Прийняття рішення, зокрема у сферах державної безпеки та цивільного захисту, є складним та відповідальним етапом процесу управління та полягає у виборі найбільш раціонального способу досягнення поставленої мети. Управлінське рішення розглядаємо у тісному взаємозв'язку з усіма етапами загального процесу управління та відповідно всі вимоги до якості, ефективності та методології подібних прийнятих рішень формуються на основі загальних вимог, які пред'являються до функціонування системи управління. Управлінське рішення є рішенням, на основі якого формуються керуючі впливи на об'єкт управління, що забезпечують досягнення мети управління. З метою прийняття обгрунтованого управлінського рішення у сферах державної безпеки та цивільного захисту вважаємо за потрібне застосовувати системний підхід.

Системний принцип, або системний підхід — це всього лише визнання того, що будь-яка організація являє собою систему, що складається з частин, кожна з яких має свої власні цілі. Керівник органу управління має розуміти, що досягти спільних цілей структури можна тільки в тому випадку, якщо розглядати її як єдину систему, прагнучи для цього зрозуміти та оцінити взаємодію всіх її частин та об'єднати їх на такій основі, яка дозволить їй загалом ефективно досягти її цілей. Застосування системного підходу до вироблення управлінських рішень потребує об'єктивного аналізу стану системи та перспектив її розвитку. Можливості людського мозку обмежені, а системний підхід вимагає розгляду безлічі складних взаємодій між елементами проблем, що виникають та врахування завдань складових функціональних підрозділів системи.

Отже, системний підхід до планування та реалізації завдань можна розглядати як логічно несуперечливий метод зведення більшої частини складної проблеми до простого результату, який може бути використаний керівником, що приймає рішення для підвищення його якості з урахуванням інших міркувань. Це дозволить йому зосередити свою увагу на найбільш суттєвих сторонах проблеми та послабити увагу до тих областей, які можуть бути досліджені методами системного аналізу. Таке поєднання наукових методів та інтуїції дає можливість аналізувати взаємозалежність різних функціональних областей діяльності системи. Іншими словами, воно дозволяє керівнику отримати "загальну картину" у потрібній перспективі, не змушуючи його приділяти увагу щодо несуттєвих сторін функціонування системи. Вважаємо, що системний підхід не тільки підкреслює необхідність урахування сумарного ефекту та взаємозалежності організаційних функцій під час планування робіт, але також висуває до керівника органу державного управління вимогу забезпечити їх інтеграцію. Зокрема, усі наявні ресурси, необхідні для ефективного виконання завдань, керівник розподіляє з урахуванням обсягів робіт, що виконують підпорядковані структури залишаючи певну їх частину у якості резерву. Це дозволяє йому концентрувати свою увагу на кінцевій меті дій, не займаючись, зокрема виконанням другорядних завдань, що, своєю чергою слугує інструментом реалізації рішень у визначені терміни наявними силами і засобами.

Для того, щоб процес досягнення цілей був ефективним, керівник, який приймає рішення повинен мати альтернативи дій, одна з яких (найкраща) забезпечить досягнення визначеної мети. Наявність альтернатив і сумніви щодо того, яка з них найкраща, визначають сутність будь-якої проблеми, з якої приймається рішення. Зазначимо, що найбільш поширеною помилкою керівника, який приймає рішення та ґрунтує свої міркування на суб'єктивному досвіді, оцінках та інтуїції, є те, що він не може або не вміє розпізнавати наявність альтернатив. За таких обставин керівник виявляється нездатним помітити і врахувати такі альтернативи, що раніше не зустрічалися і тому залишилися поза накопиченого ним досвіду.

Суттєвою особливістю причини, внаслідок якої приймається рішення в умовах неспроможності виявити альтернативи, полягає у тому, що вона корениться у

самій природі людини. Судження людини обумовлені характером минулого досвіду, тому більшість із нас у своєму повсякденному житті не прагне до створення нових альтернатив. Якщо той, хто приймає рішення щодо подолання проблем, що виникають в системі, підходитиме до них так само, як і в повсякденному житті, то мало ймовірно, що він буде здатний оглянути весь діапазон можливих альтернатив. Щоб уникнути таких помилок керівнику, який приймає рішення, в рамках організації роботи необхідно мати певні концепції і процедури, що дозволяють йому виявляти і розробляти альтернативи. Ідея та апарат системного аналізу дають нам таку можливість. Вважаємо, що під час планування дій використання системного підходу буде ефективним у всіх сферах управління за умови, якщо робочі групи органу управління складатимуться зі спеціалістів різного профілю. Маючи специфічний досвід роботи, кожен із членів групи за своєю спеціальністю може зробити свій внесок у вирішення загальної проблеми, унаслідок чого результати роботи групи за своїм ефектом значно перевершують те, що можна було б очікувати від одного виконавця. Щоб визначити, який з альтернативних шляхів досягнення цілей є найкращим, їх слід оцінити і порівняти за пов'язаними з ними витратами і досягнутою вигодою. Під час складання та реалізації плану дій, чи то у військовій, або цивільній сфері, частіше утворюються такі умови, коли результат вирішення виникаючих проблем критично залежить від ступеня розуміння керівником органу управління перспектив перебігу ситуації. Інакше кажучи, на кінцевий результат значно більше впливає характер обраної альтернативи ніж швидкість дії. Тому, для цієї категорії рішень характерна наявність безмежної кількості можливих альтернатив, невизначеностей, зокрема щодо використання наявних ресурсів.

Розглянемо системний аналіз, зокрема кількісний та якісний, який є основою системного підходу та забезпечує розвиток традиційних методів наукового аналізу. Оскільки число та міра становлять основу природничих наук, то й системний аналіз почали розглядати як метод кількісного аналізу.

Системний аналіз часто використовує математичний апарат для формулювання та вирішення проблеми. Тому слід визначити ту роль, яку відіграють у ньому методи якісного та кількісного аналізу. Оскільки методи якісного аналізу проблем використовувалися задовго до того, як зародилася більшість методів кількісного аналізу, то явно відчувається потреба у доказі правомірності використання кількісних методів у ході вироблення управлінських рішень. Формальний підхід до розв'язання проблем у сферах державної безпеки та цивільного захисту обов'язково включає визначення найкращої альтернативи рішення. Процес пошуку найкращого рішення ми називаємо оптимізацією. Отже, найкращі альтернативи будуть оптимальними. Під час вирішення складних проблем у зазначених сферах, пов'язаних з великими невизначеностями, рівень розвитку системного аналізу такий, що оптимізація в справжньому значенні не може бути досягнута або навіть використана. Іншими словами, навіть якщо мислити категоріями пошуку найкращих альтернатив, досягти цього найскладніше.

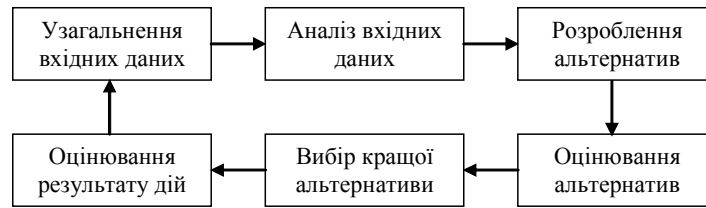

Рис. 1. Загальна схема процесу розроблення та реалізації рішення

Джерело: розроблено автором.

Зазначимо, що системний аналіз являє собою методологію аналізу та розв'язання проблем, що використовується керівним складом органів державного управління завдяки порівнянню альтернативних рішень, що здійснюється на основі визначення їх ефективності. Як частина цього процесу обов'язковим є глибокий аналіз тих невизначеностей, що притаманні рішенням, які реалізуються в майбутньому. Послідовність дій керівника органу управління під час процесу розроблення та реалізації рішення у загальному вигляді наведено на рис. 1. Після того, як зібрано та впорядковано основні вихідні дані, керівник, який приймає рішення, визначає можливі наслідки реалізації кожної альтернативи. Виконавши це, він визначає вагомість альтернатив і порівнює їх за очікуваними результатами.

Далі обирається найкраща альтернатива і здійснюється реалізація прийнятого рішення, виконання якого впливає на досягнення цілей управління. Коли стане відомим результат дії, керівник, який прийняв рішення, може оцінити його і порівняти з очікуваним результатом. Цей процес може бути циклічним, якщо існує новий прогноз, що включає оцінювання та порівняння попередніх прогнозів з реальними результатами.

Одна з цілей розгляду основних концепцій системного аналізу полягає в тому, щоб виявити ті аспекти процесу вироблення рішення, які занадто часто залишаються прихованими при суб'єктивному розв'язанні проблем у сферах державної безпеки та цивільного захисту.

Розглянемо можливість застосування системного підходу до організації управління у сфері цивільного захисту.

Систему управління в НС відповідно до положень [11] складають:

- органи управління — безпосередні (Керівник робіт з ліквідації наслідків НС і Штаб з ліквідації наслідків НС) та координуючі (спеціальна комісія з ліквідації наслідків НС, комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та НС);
- пункти управління та центри управління в НС;
- системи зв'язку та інформатизації.

Так само зазначимо, що відповідно до [11] система управління повинна мати високу ступінь готовності, забезпечувати надійність функціонування її складових та можливість як централізованого, так і безпосереднього управління підрозділами. Основними завданнями управління є:

підтримання постійної готовності органів управління та сил цивільного захисту до виконання завдань за призначенням;

завчасне планування дій підрозділів Оперативно-рятувальних сил цивільного захисту (далі — ОРС ЦЗ);

безперервне збирання та вивчення даних про обстановку в районі НС;

своєчасне прийняття рішень та доведення їх до підпорядкованих підрозділів;

організація та забезпечення безперервної взаємодії між органами управління та підпорядкованими їм силами цивільного захисту;

підготовка підрозділів ОРС ЦЗ до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;

організація всебічного забезпечення підрозділів ОРС ЦЗ, залучених до виконання робіт.

Пропонуємо долучити до основних завдань управління забезпечення виконання завдань під час їх виконання.

Одним із принципів управління під час НС є безперервність управління, яке досягається своєчасним прийняттям рішень та оперативним доведенням завдань до підпорядкованих підрозділів ОРС ЦЗ, наявністю зв'язку з ними та взаємодіючими органами управління, своєчасним розгортанням пересувних пунктів управління [11].

Керівник робіт з ліквідації наслідків НС в умовах загрози та виникнення НС свою роботу організовує у певній послідовності, тобто обраним методом.

Вважаємо, що керівник має визначати метод роботи залежно від досвіду роботи, професійної підготовки та своїх особистісних якостей, а також наявності часу та обставин у зоні НС.

Застосовуючи системний підхід пропонуємо у змісті послідовності роботи керівника та в рішенні долучити заходи щодо безпосереднього управління підрозділами у ході ліквідації НС тому, що, відповідно до циклічності заходів управління та за результатами виконання часткових завдань і зміни обставин у зоні НС, рішення керівника, завдання підрозділам, питання взаємодії, управління та всебічного забезпечення можуть уточнюватися.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Метою наукової статті було поставлено обґрунтувати доцільність застосування комплексного та системного підходу під час виконання завдань структурами сфер державної безпеки та цивільного захисту. Зазначений підхід полягає у визначенні альтернативних способів виконання завдань, їх оцінюванні та обранні найкращого, що досягається завдяки високій фаховій підготовці керівника, його досвіду та особистісним якостям, використанні прогнозної функції на основі його інтуїції та досвіду попередніх дій, а також у формуванні робочих груп органу управління, що складатимуться зі спеціалістів різного профілю. Вважаємо, що використання керівником розробленої та поданої у статті у

вигляді схеми послідовності дій керівника органу управління під час процесу розроблення та реалізації рішення на основі системного аналізу забезпечить йому обрати найкращу альтернативу дій та досягнення їх мети.

Обґрунтовано застосування системного підходу до організації управління сферою цивільного заходу та запропоновано до методу роботи керівника долучити оцінювання результатів виконання завдань, їх уточнення відповідно до змін в обставинах в районі НС.

Подальшим напрямом наукових досліджень із розглянутої тематики вбачається у розробці моделі організації дій керівником органу управління сфер державної безпеки та цивільного захисту з використанням системного підходу.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 29.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 16.05.2024).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Дата оновлення: 15.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 16.05.2024).
3. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Дата оновлення: 29.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
4. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. № 11. Дата оновлення: 07.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.05.2024).
5. Андреев С. О. Державні системи цивільного захисту: інституціональні засади та проблеми розвитку: монографія. Харків: Тім Пабліш Груп, 2017. 432 с.
6. Лещенко О. Я. Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 21.01.01. Київ, 2020. 21 с.
7. Єлізаров О. В. Місце цивільного захисту в системі безпеки та державного управління. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. Харків, 2018. Вип. 1 (8). С. 399—405.
8. Артем'єв С. Р., Малько О. Д. Цивільний захист як чинник системи забезпечення національної безпеки. Наука і правоохорона. 2018. № 2 (40). С. 42—49.
9. Рогуля А. О. Європейський досвід функціонування системи цивільного захисту населення у забезпеченні національної безпеки. Ефективність державного управління: зб. наук. пр. 2015. Вип. 45. С. 130—138.
10. Клименко Н. Г. Роль цивільного захисту у забезпеченні національної безпеки України в сучасних умовах. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України: наук. фах. вид. 2015. Вип. 2. С. 165—177.
11. Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-

но-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж: наказ МВС України від 26.04.2018 № 340 // База даних "Законодавство України" / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18#Text> (дата звернення 16.05.2024).

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On the legal regime of martial law", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (Accessed 16 May 2024).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On the national security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 16 May 2024).
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "Civil Protection Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (Accessed 16 May 2024).
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution "On approval of the Regulations on the unified state system civil protection", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text> (Accessed 16 May 2024).
5. Andreiev, S. O. (2017), Derzhavni systemy tsyvil'noho zakhystu: instytutsional'ni zasady ta problemy rozvytku [State Civil Protection Systems: Institutional Foundations and Development Issues], Tim Publish Hrup, Kharkiv, Ukraine.
6. Leschenko, O. Ya. (2020), "Transformation of the civil protection system of Ukraine in the context of modern military-political conflicts of the hybrid type", Ph.D. Thesis, Fundamentals of national security of the state (political sciences), National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine.
7. Yelizarov, O. V. (2018), "The place of civil protection in the system of security and state administration", Bulletin of National University of Civil Defense of Ukraine, vol. 1, no. 8, pp. 399—405.
8. Artem'iev, S. R. and Mal'ko, O. D. (2018), "Civil Protection as a Factor of the National Security System", Nauka i pravookhorona, vol. 2, no. 40, pp. 42—49.
9. Rohulia, A. O. (2015), "European experience of the civil system protection of the population in ensuring national security", Efektyvnist derzhavnoho upravlinnia, vol. 45, pp. 130—138.
10. Klymenko, N. H. (2015), "The role of civil protection in ensuring the national security of Ukraine in modern conditions", Collection of scientific works of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, vol. 2, pp. 165—177.
11. Ministry of Interior of Ukraine (2018), Order "About approval of the Charter of actions in emergency situations of management bodies and divisions of Operational rescue service of civil protection and the Charter of actions of management bodies and divisions of Operational rescue service of civil protection during fire extinguishing", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18#Text> (Accessed 16 May 2024).

Стаття надійшла до редакції 17.05.2024 р.